

Az 1920–1945. évek közötti földbirtok-politikai intézkedésekről

Dr. Azari Bertalan,

a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Földhivatal
földhasználati osztály ny. vezetője

1. Bevezetés

Ezzel a cikkel kívánom bemutatni, hogy az elmúlt időben, illetőleg napjainkig, milyen nagyobb horderejű jogszabályok határozták meg földbirtok-politikát, illetőleg a földek tulajdoni-és használati viszonyait.

Mindemellett egy olyan összeállítást kívánok adni a földügyi szakembereknek és más érdeklődőknek is, amely részben időrendi sorrendben mutatja be a földek tulajdoni- és/vagy használati viszonyait meghatározó, befolyásoló fontosabb földügyi vonatkozású jogszabályokat.

2. A földbirtok helyesebb megosztását szabályozó Nagyatádi-féle földreformról

Nagyatádi Szabó István földművelésügyi miniszter kezdeményezésére elfogadott 1920. évi XXXVI. és az azt kiegészítő 1924. évi VII. törvencikk a világháború okozta elszegényedés, a felgyülemlett társadalmi feszültségek enyhítése érdekében biztosítani kívánta a földszerzést főleg azok részére, akik a föld művelésére képesek és hajlandók is voltak, de önhibájukon kívül földhöz nem juthattak. Segíteni kívánta a mezőgazdasági munkások, hadirokkantak, hadiözvegyek, kisbirtokosok, közszolgálati alkalmazottak földhöz juttatását, és célul tűzte ki a földbirtok megosztásában felgyülemlett aránytalanságok kiküszöbölését is.

A földbirtok-politikai célok megvalósításához szükséges ingatlan alapot az állam szabad kézből, árverésen vagy a törvényben biztosított elővásárlási jogán szerezhette meg. Ha ez nem volt elegendő – és közérdekből további kiosztandó területre volt szükség –, azt megváltás útján is megszerezhetette az állam.

A juttatás során a hadirokkantak és hadiözvegyek, valamint a mezőgazdasági foglalkozású földnélküli munkások 600 négyszögölnél (2158 m²-nél) nem nagyobb házhelyet vagy belterületet és családonként 3 kataszteri hold (1 hektár 7264 m²) földet kaphattak. A törpe- és kis-

birtokosok részére juttatott földterület a meg lévő földjeikkel együtt nem lehetett nagyobb 15 kataszteri holdnál (8 hektár 6319 m²-nél). A földnélküli közszolgálati alkalmazottak, kisiparosok, ipari munkások családonként 1 kataszteri holdat (5755 m²-t) kaphattak. A törpe- és kisgazdaságok amennyiben mintagazdaságok létesítését vállalták a mezőgazdaság fejlesztése érdekében, e célra további területet biztosítottak számukra.

A földreform irányítását az Országos Földbirtokrendező Bíróság látta el.

A földalapot egyrészt a törvényben szabályozott, az államot megillető elővásárlási jog gyakorlásával biztosította. A jogszabály hasonló képen szabályozta a megváltási jogot is.

Megváltás alá általában azok a mezőgazdasági ingatlanok estek, amelyek élők közötti jogügylettel vagy árverésen 1914. évi július 28. napja és az 1920. évi törvény életbelépésének napja közötti időre estek. Az állam a megváltott ingatlanok birtokába rendszerint a megváltási eljárás befejezésekor folyó gazdasági év végével lépett. Eltérő esetben a szokásos gazdasági munkák és mérések is elvégezhetők voltak.

A jogszabály a családi otthont védő rendelkezéseket is hozott. Az állam egyeseknek azért juttatott ingatlanokat, hogy részükre állandó családi tűzhelyet tartósan biztosítson. Ez történhetett akár az állam által közvetlenül, akár pedig más szervek (Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége, Országos Központi Hitelszövetkezet stb.) közvetítésével. Azt, hogy valamely ingatlan a családi otthont védő rendelkezések oltalma alatt állt, a telekkönyvben fel kellett tüntetni. Az így juttatott ingatlanok tíz éven belül csak az Országos Földbirtokrendező Bíróság hozzájárulásával voltak értékesíthetők és megterhelhetők.

A törvény alapján közérdekű gazdasági intézmény (pl. tanintézet, kísérleti telep, mintagazdaság stb.) céljára juttatott minden ingatlan, valamint általában a gazdasági oktatás és kísérletügy szolgálatában álló minden más ingatlan is a földművelésügyi miniszter igazgatása alá tartozott.

A törvény alapján kapott házhelyeken öt év alatt lakóházat kellett építeni. Ha ez nem történt volna meg az Országos Földbirtokrendező Bíróság a juttatott házhelyet a tulajdonostól visszavehette. A földreform céljára 1 269 651 kataszteri holdat (720 639 hektárt) használtak fel, melynek nagyobb része az állam által átvett és megváltás útján állami birtokba vett földekből állott.

Juttatásban részesült 25 692 hadiözvegy, 30 024 hadirokkant, 187 747 földnélküli gazdasági munkás és 114 037 törpebirtokos.

A tulajdonjogot és az ingatlannal kapcsolatos megváltási árat a juttatásban részesült személy részére a Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet által kiadott okirat alapján lehetett a telekkönyvbe bejegyezni.

A jogszabály felhatalmazta a földművelésügyi minisztert, hogy azt a földhözjuttatottat, aki ingatlana után szerződésileg vállalt kötelezettségeinek nem tesz eleget, tulajdonjogától megfosssa.

3. A telepítésről és más földbirtok-politikai intézkedésekről szóló 1936. évi XXVII. törvénycikk

Ennek a törvénynek az volt a célja, hogy olyan vidéken, ahol a kisbirtokok számának növelése kívánatos volt, ott egy-egy család eredményes gazdálkodásának biztosítására, valamint a meglévő kisebb gazdaságok kiegészítése céljára területeket biztosított.

Ezt a célt közérdekű ingatlan-eldarabolásokkal, tartós haszonbérletek alakításával, földbérlet szövetkezetek létesítésének előmozdításával, végül pedig – amennyiben ezt a fennálló birtokmegosztási és népsűrűségi viszonyok szükségessé tették – telepítéssel kívánták megoldani. A törvény céljára felhasználható ingatlanok voltak

- a vagyonváltság címén az állam tulajdonába jutott, de még át nem vett ingatlanok, valamint a korábban földbirtok-politikai célra már felhasznált vagyonváltság földek, amennyiben azok újból felhasználhatóvá váltak;
- azok az ingatlanok, amelyeket az állam erre a célra szabadkézből megvásárolt vagy a tulajdonában lévő ingatlanért csere útján szerzett, valamint az államot illető elővásárlási jog gyakorlásával megszerzett ingatlanok, valamint
- a törvényben megszabott kötelezettség alapján meghatározott ellenszolgáltatás ellenében átengedett ingatlanok.

3.1. Az ingatlanok felhasználásának előkészítése

A felhasználás céljára szolgáló ingatlanokra vonatkozóan felhasználási tervet kellett készíteni, amely tartalmazta, a felosztásra kerülő ingatlan(ok) felosztását, és hogy abból a jelentkezők milyen feltételek – különösen milyen ellenszolgáltatás mellett szerezhetnek ingatlant.

E törvény alapján ingatlanban csak azt lehetett részesíteni, aki a földművelésügyi miniszter megállapítása szerint a törvény céljának szolgálatára alkalmas és megfelelő anyagi eszközökkel is rendelkezik.

A rendelkezésre álló ingatlanokból elsősorban a mezőgazdasággal élethivatásszerűen foglalkozó, különösen gazdasági iskolát végzett földművesek számára kellett kisbirtokot alakítani, illetőleg meglévő törpebirtokukat lehetett kiegészíteni. A vitézi rend tagjainak, hadirokkantoknak, hősi halottak és hadigondozottak fiú-leszármazóinak, az arany vagy ezüst vitézségi éremmel kitüntetetteknek kisbirtokokban részesítésére is kellett törekedni. Az előbb említettek közül elsősorban azokat kellett figyelembe venni, akiknek három vagy ennél több életben lévő gyermekük volt.

Az ingatlanok felhasználásakor gondot kellett fordítani arra, hogy a mezőgazdasági munkások és családok, kisiparosok és kiskereskedők, továbbá a falusi szövetkezetek házhelyeket szerezhessenek.

A rendelkezésre álló ingatlanokból a kisbirtok mértékét meghaladó, de háromszáz kataszteri holdnál (172 hektár 6395 m²-nél) nem nagyobb birtokokat is ki lehetett alakítani, amennyiben ezt a tulajdonos által használt (bérelt) vagy tulajdonában lévő majorsági épületek gazdaságos felhasználása indokolta. Ilyen birtokban rendszerint csak okleveles gazdát lehetett részesíteni.

A rendelkezésre álló ingatlanokat a földművelésügyi miniszter vagy az általa kijelölt intézet adás-vételi szerződés alapján bocsátotta birtokba, illetőleg adta haszonbérbe. A vételár törlesztésének leghosszabb ideje 25 év lehetett.

3.2. Telepes községek létesítése és más csoportos települések

Ahol a népsűrűségi és birtokmegosztási viszonyok azt kívánatosá tették, és átengedésre kijelölhető, legalább 150 kisbirtokos család megjelölésére lehetőséget nyújtó földterület állt rendelkezésre, ott új községek létesítésére kellett törekedni.

Gondoskodni kellett arról is, hogy a birtokszerzők a mezőgazdasági művelésre szánt ingatlanokon felül a házhelyek céljára kijelölt területen külön házhelyet kapjanak. Házhelyet kellett biztosítani az így létrejött településeken letelepedni szándékozó iparosok és más foglalkozásúak számára is.

A mezőgazdasággal foglalkozó lakosság földhözjuttatására az Országos Központi Hitelintézet vagy az Országos Földhitelintézet közreműködésével föld bérlő-szövetkezetek létesítésének előmozdításának útján is törekedni kellett.

About the land policy actions between 1920 and 1945

Azari, B.

Summary

A summary is provided about the land ownership politics of Hungary starting in 1920. The goal of this politics was to increase the living standards of the landless and poor rural population, to help the war widows and orphans and to promote the merited soldiers of the WWI. During the process, about 750,000 hectares of land has given to about 375,000 entitled persons.

F E L H Í V Á S

MAGYAR FÖLDTUDOMÁNYI SZAKEMBEREK X. VILÁGTALÁLKOZÓJA

A HUNGEO Tudományos és Oktatási Program keretében

RÉGIÓK - HATÁRMENTISÉG - PEREMTERÜLETEK

2010. AUGUSZTUS 14–19.

SZOMBATHELY

A rendezvény helyszíne:

NYUGAT-MAGYARORSZÁGI EGYETEM

Természettudományi és Műszaki Kara

9700 Szombathely, Károlyi Gáspár tér 4.

Szeretettel várjuk rendezvényünkre előadással, résztvevőként.

A teljes körlevelet elérheti a www.foldtan.hu honlapunkon,
ahol lehetőség van online jelentkezésre is.

TOVÁBBI ELÉRHETŐSÉGEK:

Magyarhoni Földtani Társulat HUNGEO

✉ *H-1255 Budapest, pf. 61.*

H-1015 Budapest, Csalogány u. 12. I. 1.

Tel/fax: 36-1-201-9129

A szervező Zimmermann Katalin elérhetőségei:

E-mail: hungeo@t-online.hu

Vezetékes telefon: 36-1-362-2593; Mobil telefon: 36-70-771-7631